

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο αναρχισμός συνειδητά υποστήριζε πάντα ένα πρόγραμμα κοινωνικής ανασυγκρότησης που παρέμενε ανοιχτό, υπό δι-αμόρφωση και σε ορισμένες περιπτώσεις σκόπιμα απροσδι-όριστο. Η αιτία γι' αυτό είναι εύλογη. Η συστηματική και εξα-ντλητική εκπόνηση σχεδίων αναδιοργάνωσης της κοινωνίας κατασκευάζει δόγματα, εκτρέφει τυραννικές και διεφθαρμέ-νες γραφειοκρατίες, καταστρέφει το ελεύθερο και δημιουργι-κό πνεύμα της εξέγερσης. Με βάση αυτήν την προβληματική, ανέκαθεν οι αναρχικοί αρνούσαν επίμονα την «πειθαρχημέ-νη» καθοδήγηση, που τη συναντάμε στις περισσότερες πολιτι-κές ομαδοποιήσεις της Αριστεράς. Η αιτία γι' αυτό είναι επίσης εύλογη. Η ηγεσία που βασίζεται στην εξουσία είναι εγγενώς ιεραρχική και επομένως από την ίδια της τη φύση προορισμέ-νη να αυτονομείται και να αυθαιρετεί.

Ο Πιερ Ζοζέφ Προυντόν, ο Γάλλος επαναστάτης και στο-χαστής που πρώτος επεξεργάστηκε πολλές από τις ιδέες που εμπνεύσανε το αναρχικό κίνημα, σε μια απαντητική επιστολή του προς τον Μαρξ, σταλμένη από τη Λυόν στις 17 Μαΐου του 1846, έγραφε: *«Σε κάθε περίπτωση, ας εργαστούμε μαζί για να ανακαλύψουμε τους νόμους που διέπουν την κοινωνία, τους τρόπους με τους οποίους αυτοί οι νόμοι πραγματώνονται, καθώς και τη διαδικασία με την οποία είμαστε σε θέση να τους ανακαλύψουμε. Αλλά, για όνομα του Θεού, όταν θα έχουμε πλέ-*

ον συντρίψει όλα τα *a priori* δόγματα, ας μην σκεφτούμε με τη σειρά μας πώς να κατηχήσουμε τους ανθρώπους. Ας μην υποπέσουμε στην ασυνέπεια του συμπατριώτη σας, του Μαρτίνου Λούθηρου, ο οποίος μόλις ανέτρεψε την Καθολική Θεολογία άρχισε αμέσως ο ίδιος, με σταθερή προσφυγή σε αφορισμούς και αναθέματα, να ιδρύει μια προτεσταντική θεολογία[...]. Ας γίνει μια καλή και ειλικρινής πολεμική. Ας δώσουμε στον κόσμο ένα παράδειγμα σοφής και οξυδερκούς ανεκτικότητας, ας μην υποκινήσουμε μια νέα μορφή μισαλλοδοξίας μόνο και μόνο επειδή ηγούμαστε του κινήματος. Ας καλωσορίσουμε και ας ενθαρρύνουμε όλες τις διαμαρτυρίες, ας ξεφορτωθούμε όλων των ειδών τις αποκλειστικότητες και τους μυστικισμούς. Ας μην θεωρήσουμε ποτέ καμία ερώτηση εξαντλημένη, ακόμη κι όταν θα έχουμε χρησιμοποιήσει έως και το τελευταίο μας επιχείρημα, ας ξεκινάμε και πάλι από την αρχή, αν κριθεί αναγκαίο, με ευγλωττία και ειρωνεία. Υπό τους όρους αυτούς θα προσχωρήσω μετά χαράς στον σύνδεσμό σας, ειδάλλως όχι».¹

Ο έτερος δε πρωτοπόρος του αναρχισμού, ο Ρώσος επαναστάτης και στοχαστής Μιχαήλ Μπακούνιν, στο έργο του *Θεός και Κράτος* σημειώνει: «*Η λογική μου λοιπόν μου απαγορεύει να αναγνωρίσω την οποιαδήποτε πάγια, σταθερή και καθολική αυθεντία, γιατί κανείς άνθρωπος δεν είναι ικανός να εφαρμόσει τη νόησή του, με τον απροσμέτρητο πλούτο λεπτομερειών που απαιτεί η εφαρμογή της επιστήμης στη ζωή, σ' όλες τις επιστήμες και σ' όλους τους κλάδους της κοινωνικής δραστηριότητας. Και αν μια τέτοια καθολικότητα μπορούσε ποτέ να πραγματοποιηθεί σ' έναν μόνο άνθρωπο και ήθελε να επωφεληθεί για να μας επιβάλλει την εξουσία του, θα έπρεπε να*

---

1. Αναφέρεται από τον Peter Laborn Wilson στο *Ο Marx και ο Proudhon δραπετεύουν από τον 19ο Αιώνα*, μετάφραση Μαριάννα Λεμπρέν, εκδόσεις futura, Αθήνα 2009, σ. 33-34 .

διώξουμε τον άνθρωπο αυτόν από την κοινωνία γιατί η εξουσία του μοιραία θα υποβίβαζε τους άλλους στη δουλεία και στην ηλιθιότητα».²

Φαίνεται επομένως λογικό να υποθέσουμε ότι το αναρχικό κίνημα δεν θα έδινε απολύτως καμία σημασία στα σύμβολα και στις εμβληματικές εικόνες, εφόσον από την ίδια του τη φύση απέφευγε οτιδήποτε εμφανιζόταν ως στατικό και άκαμπτο. Η αλήθεια όμως είναι ότι οι αναρχικοί, ακόμη και αν ιστορικά έχουν σε μεγάλο βαθμό υποβαθμίσει τη σημασία που μπορούν να έχουν τα εμβλήματα για το κοινωνικό κίνημα, εντούτοις έχουν χρησιμοποιήσει τη δύναμη των συμβόλων στον αγώνα τους εναντίον του Κράτους και του Κεφαλαίου, με πιο γνωστά σύμβολα εκείνα της μαύρης σημαίας, της κοκκινόμαυρης σημαίας, του Α σε κύκλο και της αγριόγατας.

Καθώς η αναβίωση του αναρχισμού στις αρχές του 21ου αιώνα συνέπεσε με την άνοδο του κινήματος κατά της παγκοσμιοποίησης, τα αναρχικά σύμβολα έκαναν σε πολλές περιοχές του κόσμου και σε διαφορετικές περιστάσεις εμφανή την παρουσία τους. Εδώ θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε την ιστορία αυτών των συμβόλων και να δείξουμε γιατί οι αναρχικοί τα επέλεξαν προκειμένου να εκφράσουν μέσω αυτών τις ιδέες και τις πρακτικές των αναρχικών κινήματων.

---

2. Μιχαήλ Μπακούνιν, *Θεός και Κράτος*, μετάφραση Θέμης Μιχαήλ, εκδόσεις Διεθνής Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1974, σ. 39-40.